

Liðsafnaður í ranga átt - á ný.

pri, 09/09/2014 - 10:55 | [Þórarinn Hjartarson](#)

Rússarnir koma!

Rússar lögðu undir sig Krímskaga í mars síðastliðinn eftir afar andrússnesk valdaskipti/valdarán í Úkraínu. Yfirtaka Rússa varð að undangenginni þjóðaratkvæðagreiðslu á skaganum sem tilheyrði Rússlandi frá 1783-1954 og er að mestu byggður Rússum. Þar hefur um aldir verið aðalflotastöð Rússa við Svartahaf. Leiðtogar NATO-landa fordæmdu aðgerð Pútíns sterklega, lýstu aftur á móti stuðningi við ný stjórnvöld í Kænugarði sem komu til valda í valdbyltingu og heyja síðan stríð gegn "aðskilnaðarsinum" í austurhluta landsins. Viðskiptabann og refsiaðgerðir eru teknar upp gegn Rússum og þyngjast stig af stigi. Hin meginviðbrögð Vestursins eru aukin hernaðarumsvif NATO í næsta nágrenni Rússlands og umræða um nauðsyn þess að NATO þekki sinn vitjunartíma í Úkraínu. Vestrænir leiðtogar og vestræn pressa hafa leitað í ákafa að "smoking gun" Pútíns í Úkraínudeilunni, leitað að sakarefnum til að hengja á hann sem áráðgjafi, líkt og "gjöreyðingarpopninn" voru hengd á Saddam Hussein 2003. Um tíma var það hollenska farþegaþotan og nú eru það NATO-myndir af rússneskum skriðdrekum í Úkraínu. Fjölmíðlafárið núna á að þjóna næsta afgerandi skrefi sem er leiðtogafundur NATO í Bretlandi 4-5. september. Cameron forsætisráðherra segir verkefni fundarins vera að ákveða tengsl NATO við Úkraínu og stefnuna gagnvart Rússlandi.

Leiðtogar Norðurlanda láta ekki sitt eftir liggja í viðbrögðum gegn Rússum. Carl Bildt utanríkisráðherra Svíþjóðar hefur lengi farið fyrir öðrum í harkalegum ummælum um Pútín: ["Ég held að Krím sé bara upphitun... Ég er sannfærður um að eiginlegt markmið hans \[Pútíns\] er ekki Krím heldur Kíev. Þætir Bildt við."](#) Utanríkisráðherra Íslands fer í endurteknar heimsóknir til Kíev til að sýna stuðning sinn við stjórnvöld þar. Danmörk ákveður að taka beinan þátt í skotflauganeti NATO sem beinist auðvitað gegn Rússlandi, þó formlega beinist það gegn "ónefndum óvini".

Viðbrögðum Vestursins er stjórnað frá Bandaríkjunum. Fyrir bandaríska þinginu hefur síðan í vor legið frumvarp, sk. The Russian Aggression Prevention Act sem gefur Úkraínu (og Georgíu og Moldóvu) stöðu sem de facto NATO-ríki. Verði frumvarpið samþykkt gerir það stríðið í Úkraínu að málefni NATO, eða eins og þar segir: "Provides major non-NATO ally status for Ukraine, Georgia, and Moldova for purposes of the transfer or possible transfer of defense articles or defense services." Í tengslum við innlimun Krímskagans fóru áhrifamenn í bandarískum utanríkismálum, svo sem Zbigniew Brzezinski, John McCain og Hillary Clinton að líkja atburðinum við aðdraganda seinna stríðs, líkja innlimun Krím við innlimun Austurríkis 1937 og Tékkóslóvakíu 1938 og þar með líkja Pútín við Hitler. Framantalið áhrifafólk fólk er reyndar ekki við völd. Yfirmenn bandarískra hermála voru í fyrstu talsvert varkárari en í júlí kom yfirmaður bandaríska herráðsins (Joint Chiefs of Staff) með herskáar yfirlýsingar og [líkti innlimun Krímskaga við innrás Sovétríkjanna í Pólland 1939.](#)

Hernaðarsókn Vestursins

Þetta gerist í framhaldi af því að Bandaríkin og NATO-bandamenn þeirra hafa hernumið og ráðist á hvert landið af öðru (best þekktu dæmin Írak, Júgóslavía/Serbía, Afganistan, Líbía, Sýrland) án þess að fjölmíðlarnir líki leiðtogum þeirra við Hitler eða Stalín af þeim sökum. Þetta gerist eftir rúma tvo áratugi frá falli Austurblokkarinnar svokölluðu, áratugi sem einkennast af fjölgun NATO-ríkja úr 16 í 28, þ.e. fjölgun um 12 fyrrum bandalagsríki Rússlands og útpenslu NATO upp að landamærum Rússlands svo landið er nú umkringt löndum sem ýmist eru NATO-meðlimir, eru í umsóknarferli eða hafa stuðningsaðild (partnership). Eftir fall múrsins og sameiningu Þýskalands fengu Gorbachev og Sévardnadze loforð frá utanríkisráðherrum Þýskalands og Bandaríkjanna, loforð um að NATO myndi "ekki færa sig tommu" austur fyrir Þýskaland. [Síðan hafa Rússar skarplega mótmælt nýjum stækkunum NATO í austur](#), og æ harkalegar eftir því sem innikróun þeirra verður meiri. Hliðstæð staða fyrir Bandaríkin væri ef helstu andstæðingar þeirra hefðu þegar komið upp eldflaugskotpöllum í stórum stíl á Kúbu (sbr. Kúbudeiluna 1962) og Mexíkó og undirbyggju nú uppröðun þeirra eftir landamærum USA og Kanada. Og má reyna að ímynda sér viðbrögð Washington við slíku.

Eftir því sem Kína og bandamaður þess, Rússland, urðu skýrari keppinautar Bandaríkjanna varð hernaður Vesturveldanna miðaðari að því að stemma stigu við vexti þessara ríkja og umkringja þau. Til þess þurfti að breyta NATO í hnattrænt hernaðarbandalag. Herstjórnarlistin hefur ekki síst gengið út á að einangra og umkringja keppinautana og rýja þá bandamönnum. Áherslan á að einangrun og refsiaðgerðir gegn Íranstjórn, áherslan á að fella helsta bandamann hennar, Sýrland, eru augljós dæmi um þessar áherslur, enda eru þessi ríki nú einu bandamenn Rússlands og Kína í Miðausturlöndum. Stríðið í Úkraínu helgast af sömu strategísku áherslum. Zbigniew Brzezinski er áhrifamaður um bandaríska stjórnlist. Í bók sinni *The Grand Chessboard* frá 1997 komst hann svo að orði. "Úkraína, nýr og mikilvægur reitur á evrasíska taflborðinu, er hnattpólitískur hverfipunktur af því sjálf tilvera hennar sem sjálfstætt ríki hjálpar til að breyta Rússlandi. Án Úkraínu hættir Rússland að vera evrasískt veldi.... En vinni Rússland aftur yfirráð yfir Úkraínu.. fær Rússland sjálfkrafa aftur efni til að verða völdugt heimsveldi sem spannar Evrópu og Asíu."¹ Áhersla Bandaríkjanna á að draga Úkraínu inn í NATO verður að skoðast í þessu ljósi. Ég hef áður skrifað [grein](#) um þessa bandarísku strategíu og það að aðgerðir Rússa á Krímskaga verði að skoða sem varnaraðgerðir.

Samlíking við upphaf heimsstyrjalda 1914 og 1939

Samlíkingarnar við Hitler og Stalín eru áhugaverðar. Ég er hjartanlega ósammála þeirri samlíkingu Pútíns við Hitler sem Brzezinski og félagar gera, en ég tel samt vera verulegar samsvaranir milli ástandsins í Evrópu nú um stundir og ástandsins í aðdraganda SEINNI HEIMSSTYRJALDAR. Þá á ég ekki síst við tímann frá ágúst/september 1939 með griðarsáttmála Hitlers og Stalíns, skiptingu Póllands í framhaldinu og Vettrarstríðið í Finnlandi - og fram til innrásar Þjóðverja í Danmörku og Noreg í apríl 1940. Einnig þarf þá að huga að því sem á undan var gengið, nefnilega Munchensamkomulagið og aðdragandi þess. Einnig valdatöku fasismans á Spáni (með þegjandi samþykki Vesturvelda) sem um sumt minnir á valdatökuna núna í Úkraínu (með húrrahrópum Vesturvelda).

Ekki skyldi maður gera of miklar samlíkingar nútímans við sögulega atburði eða reikna með að þeir endurtaki sig. Engu að síður búum við enn í heimi stórauðvalds, auðhringa og fjármálablokka þar sem "lokið er skiptingu á öllum löndum jarðarinnar milli völdugustu auðvaldsríkjanna." (Lenín, Heimsvaldastefnan, hæsta stig auðvaldsins, bls. 117) Við búum við sama efnahagskerfi sem hlítir sömu grundvallarreglum. Blokkirnar keppast sín á milli og þróast ójafnt, og Lenín spurði: "Hvaða úrræði annað en stríð kemur til greina á auðvaldsgrundvelli til þess að eyða misræmi á milli þróunar framleiðsluaflla og samsöfnunar fjármagns annars vegar og skiptingar nýlendna og "áhrifasvæða" fjármálaauðmagnsins hins vegar?" (sama heimild, bls. 130)

Með þessum orðum var Lenín árið 1916 að skýra orsakir fyrri heimsstyrjaldinnar. Skipting heimsins milli stórvelda í formi nýlendna og áhrifasvæða var langt komin þegar iðnaðarkapítalismi Þýskalands náði þroska. Landið kom seint að "hlaðborðinu" svo misræmi var á milli gríðarmikils efnahagsstyrks þess og lítils olnbogaráymis, landið var í spennitreyju, innilokað í Norður-Evrópu. Þetta gerði Þýskaland svo hernaðarsinnað og árásarhneigt sem raun bar vitni og að sama skapi vörðu gömlu stórveldin "sín" áhrifasvæði af hörku og grimmd. Eina "lausn" málsins var heimsstríð. Samsvörun við nútímann felst í því að ný heimsveldi, eitt eða fleiri, vaxa hratt og fara fram úr þeim sem áttu sviðið. Kína er komið fram úr Bandaríkjunum sem iðnaðarland og útflutningsland. Rétt eins og þá er það hin ójafna þróun sem skapar stríðshættuna. Munurinn er einkum sá að þá var það hungraði nýliðinn sem öðrum fremur var herskár en nú er það gamla risaveldið sem treystir á hernaðaryfirburðina til að verja stöðu sína og knýr því fram stríð eftir stríð. Samsvörun nútímans við aðdraganda FYRRI HEIMSSTYRJALDAR er m.ö.o. mikil líka.

Í aðdraganda seinna stríðs var hin ójafna þróun enn uppi á teningnum, "spennitreyja" Þýskalands var óleyst mál. En þá voru komnir a.m.k. tveir nýir áhrifaþættir í viðbót á taflborð evrópskra stjórn mála. Annar var tilkoma sósíalískra Sovétríkjanna - vanþróaðs landbúnaðarlands en verðandi iðnríkis og stórveldis í krafti stærðar og mannfjölda. Á kreppuárum 4. áratugar voru Sovétríkin ennþá vonarland róttækrar verkalýðshreyfingar í auðvaldsríkjum, þar sem stéttastjórn mála voru hörð, ekki síst í Evrópu svo óbeinna áhrifa frá Sovétríkjunum gætti mjög í innanlandsmálum hvers auðvaldsríkis. Hinn þátturinn var svo nasisminn í Þýskalandi, pólitísk hugmyndafræði sem þýsku auðvaldi þótti sér henta til að losna úr umræddri "spennitreyju", einnig sem svar við efnahagskreppu og svar við framvexti

sósíalisma og róttækrar verkalýðshreyfingar. Andkommúnisminn var snar þáttur fasismans sbr. And-Komintern-sáttmálann sem Þýskaland, Japan og Ítalía gerðu með sér 1936/37 og hljóðaði m.a. upp á hernaðarlega samstöðu ef til stríðs kæmi við Sovétríkin. Nasisminn er sérlega hættuleg og árásarhneigð tegund heimsvaldastefnu og þýskt auðvald sýndi nú meiri útþenslu- og árásarhneigð en nokkru sinni áður, sem birtist m.a. í innlimun Austurríkis í Þýskaland 1937 og hertöku og sundurlimun Tékkóslóvakíu í mars 1939. Spenna var mikil milli stóru heimsvaldaríkjanna en hins vegar höfðu þau sameiginlega afstöðu til Sovétríkjanna, fjandsamlega.

Friðunarstefnan og Sovétríkin

Árið 1936 hertók Þýskaland Rínarlönd og afnam afvopnaða beltið sem var lykilhlekki í öryggiskerfi Versalasalinningsins. Þetta gerði Hitler kleyft að ógna nágrönnum sínum í austri án þess að óttast eins mikið refsiaðgerðir að vestan. Í borgarastríðinu á Spáni 1936-39 höfðu Vesturveldin horft á spænska, þýska og ítalska fasista kæfa lýðveldið í blóði og höfðust ekkert að. Sovétríkin voru eina ríkið sem veittu spænska lýðveldinu aðstoð. Þegar yfirgangur Þýskalands jókst, einkum með innlimun Austurríkis og vaxandi hótunum gagnvart Tékkóslóvakíu og Póllandi, leituðu Sovétmenn ákaft eftir varnarbandalagi við Frakka og Breta gegn yfirgangsseggjunum, bandalagi um "sameiginlegt öryggi" með gagnkvæmum skuldbindingum um sameiginlegar aðgerðir gegn yfirgangsstefnu Þýskalands. Stefna Kominterns og aðildarflokka þess var á sama tíma samfylking gegn fasisma. Þetta bar ekki árangur á taflborði Evrópu, friðunarstefnan (eða friðkaupastefna, appeasement) gagnvart Hitler var allsráðandi og skilaði 1938 Munchensamkomulaginu, stóveldasamkomulagi Þýskalands, Ítalíu, Englands og Frakklands, samkomulagi sem hélt Sovétmönnum rækilega utangarðs og var einmitt griðarsáttmáli Hitlers og Vesturveldanna. Tékkar voru þvingaðir af stórveldunum fjórum til að fara að vilja Þjóðverja. Um samninginn í München sagði sovéski varautanríkisráðherrann Potjomkin við franska sendiherrann í Moskvu: "Vinur minn aumi, hvað hafið þið gert? Ég sé ekki að við höfum völ á öðru en að skipta Póllandi í fjórða sinn." (A.J.P.Taylor, Hitler og seinni heimsstyrjöldin, bls 263)

Stalín fordæmdi friðunarstefnu Vesturveldanna og sagði eðlilegt að álykta af Munchensamkomulaginu að "tékknesku landsvæðin hafi verið látin af hendi við Þjóðverja í endurgjaldsskyggni fyrir að þeir hæfu stríð gegn Sovétríkjunum". Á flokksþingi í mars 1939 lýsti Stalín afstöðu Sovétstjórnarinnar til friðunarstefnunnar: "...stefna ekki-íhlutunar felur það í sér að loka augunum fyrir árásarstefnu... Stefna ekki-íhlutunar sýnir áhuga og ósk um að hindra ekki árásarsegginna í glæpsamlegri iðju þeirra; t.d. að hindra ekki Japan í að hefja stríð við Kína, eða stríð við Sovétríkin sem væri enn betra; til dæmis að hindra ekki Þýskaland í því að hefja stríð við Sovétríkin; að leyfa stríðsaðilunum að sökkva djúpt í kviksyndi stríðsins, að örva þá til þess á laun, að leyfa þeim að veikja og uppgefa hvor annann, og birtast svo á sviðinu, þegar þeir eru orðnir nógu veikir, auðvitað "í þágu friðarins", og ákveða friðarskilmálana fyrir þá." ² Sovétmenn töldu m.ö.o. að innihald friðunarstefnunnar væri tilraun til að snúa hernaði Hitlers í austur.

Hitler og Úkraína

Nokkrum dögum eftir undirritun Munchensamkomulagsins teiknuðu Hitler og Mússólíni upp nýtt ríki innan Tékkóslóvakíu, Karpató-Úkraínu, byggða Úkraínumönnum, og héraðið fékk sjálfstjórnarstöðu. Það hafði hlutverki að gegna. Halifax utanríkisráðherra Breta skrifaði í janúar 1939 að "það var staðfest af mönnum nærri Hitler að hann áformaði útþenslu í austur, en í desember í Þýskalandi voru áætlanir um sjálfstæða Úkraínu sem hjáríki Þýskalands ræddar opinskátt." Og Hoarce Wilson sérlegur ráðgjafi Chamberlains sagði við sovéska sendiherrann í London að Úkraína væri næst á dagskrá hjá Hitler: "Hann mun beita sömu tækni og í Tékkóslóvakíu. Fyrst kemur vaxandi Þjóðernisalda með uppþotum meðal almennings og síðan mun Hitler ráðast inn í nafni frelsisins." ³ Spurningin um Úkraínu var allvíða rædd, t.d. sagði Mannerheim, sá mikli andkommúníski hershöfðingi Finna, árið 1938 að "úkraínsk þjóðernishyggja mun verða einn helsti áhrifavaldur stjórn mála í Austur-Evrópu." ⁴ Karpató-Úkraína lýsti yfir sjálfstæði strax eftir sundurlimun Tékkóslóvakíu í mars 1939 en var skömmu síðar hertekin af Ungverjum. Hitler hindraði það ekki, hann hafði þá hætt að veðja á þetta spil í bili. Pólskt svæði aðskildi Karpató-Úkraínu frá sovésku Úkraínu, og Hitler var háður samvinnu við Pólland í sínum plönunum. Pólland var að sínu leyti alveg mótfallið sjálfstæðri Úkraínu enda höfðu Pólverjar unnið stór úkraínsk svæði af Rússum í "framhaldsstríði" þeirra við Sovétríkin 1920. Samskipti Hitlers við Pólland þróuðust síðan í átt til átaka vegna Danzig-deilunnar. [Hitler breytti þá fyrri áætlunum um upphaf stríðsins.](#) Hins vegar viðhélt hann tengslum sínum við úkraínska

Þjóðernissinna, ekki síst í samtökunum OUN (Organization of Ukrainian Nationalists). [Þegar kom að innrásinni í Sovétríkin dældu Þjóðverjar peningum í þau samtök og þóttust styðja úkraínsk sjálfstæði. Í staðinn börðust OUN með Þjóðverjum og frömdu óteljandi grimmdarverk á Gyðingum, Pólverjum og Rússum.](#)

Griðarsamningur Hitlers og Stalíns

Þótt illa gengi að koma á viðræðum um varnarbandalag við Breta og Frakka gáfust Sovétmenn ekki upp og fram eftir árinu 1939 sóttu þeir það enn fast. Vesturveldin svöruðu alltaf dræmt og seint og sendu loks síðsumars lágt setta embættismenn sjóleiðis (!) til Rússía. Í viðræðunum sem fylgdu í Moskvu fyrri hluta ágústmánaðar sögðu Sovétmenn sig reiðubúna að senda um milljón manna her á vettvang, 120 herfylki stórskotaliðs, 16 riddaraliðsfylki, 9500 skriðdreka með meiru gegn Þjóðverjum ef þeir hæfu hernað til vesturs og þetta var nákvæmlega sundurliðað í [tillögum þeirra](#).

En fulltrúar Vesturveldanna voru umboðslausir menn án leyfis til að leggja fram neinar tillögur á móti. Þar við bættist að Pólland, sem aðskildi Sovétríkin frá Þýskalandi, neitaði algjörlega að leyfa Rauða hernum ferð um pólskt land. Sovétmenn voru greinilega vinalausir meðal stórveldanna, einangraðir á berangri og óveður í aðsigi. Í þessari stöðu þáðu þeir þann griðarsáttmála sem þeim bauðst frá Hitler 23. ágúst 1939.

Eftir að Þýski herinn tók Pólland austur að ánni Veiksel kom Rauði herinn úr austri og tók austurhéruðin. Í samningi Mólotoffs og Ribbentrops höfðu Sovétmenn fengið viðurkennd sem áhrifasvæði þau svæði Póllands sem fyrir fyrri stríð voru innan Rússneska keisaradæmisins og voru að meirihluta byggð Úkraínunönnum og Hvítrússum. Sérstaklega þótti Stalín mikil nauðsyn að leysa það vandamál sem fólst í tvískiptingu Úkraínu milli Sovétríkjanna og Póllands.

Finnlandsstríðið

Samningurinn gaf Stalín frjálsar hendur gagnvart Eystrasaltsríkjum og Finnlandi. Sovétmenn tryggðu sér skjótlega herstöðvar í Eystrasaltsríkjum (og innlimuðu þau í Sovétríkin ári síðar, um það ræði ég ekki hér). Jafnframt fóru þeir fram á landamærabreytingar við Finnland. Aðalkrafa Sovétmanna var að færa finnsku landamærin á Karelska nesinu norðar og vestar - þau lágu aðeins 32 km frá Leníngrad svo skjóta mátti á borgina frá Finnlandi. Einnig fóru þeir fram á aðstoðu á skaganum Hanko í mynni Finnska flóa að norðan (áður flotastöð Péturs mikla) eða hugsanlega á nálægri eyju, svo verja mætti sjóleiðina að borginni. Boðið var annað svæði á móti því sem Finnar myndu missa, tvöfalt stærra. Ekki samdist og "Vetrarstríðið" hófst 30. nóvember 1939.

Sovétmenn vanmátu hernaðarlegan styrk Finna og virðast ekki síst hafa byggt plön sín á röngu mati af pólitísku ástandi í Finnlandi, sbr þá diplómátsku bommertu að setja á fót Kuusinen-stjórnina á herteknu svæði og reikna með að hún höfðaði til alþýðu Finnlands. Framan af sóttist sókn Rauða hersins seint og illa. Lengst var barist við Mannerheim-línuna, skammt frá landamærunum, sterka víglínu sem Finnar höfðu byggt upp með aðstoð Þjóðverja á 3. og 4. áratugnum. Það var ekki fyrr en í febrúar sem Mannerheimlínan var rofin og brotin og Finnland lá opið fyrir Sovésku hernámi þegar friður var saminn 12. mars. En Finnland hélt sjálfstæði sínu og friðarskilmálarnir gegn landinu voru ekki hertir að miklum mun. Sovétmenn voru ekki í landvinningastríði heldur voru að hugsa um landvarnir sínar og þá einkum öryggi Leníngrad. Ekki tókst samt að forða borginni frá voða stríðsins, í 1000 daga umsátri um hana dó um ein milljón borgarbúa (meira en t.d. Bretar og Bandaríkjamenn misstu samanlagt í stríðinu). Hitt varð ekki heldur fyrirbyggt að Finnar gengju í lið með Þjóðverjum í innrásinni í Sovétríkin.

Stuðningur Vesturveldanna við Finna

Vesturlönd sýndu ekki viðlíka "hlutleysi" í Vetrarstríðinu eins og í Spánarstríðinu. Bretar og Frakkar voru formlega í stríði við Hitler (frá sept. 1939) en höfðu enn ekki tekið upp neinn hernað gegn framrás hans. Fyrsta aðild þessara ríkja að stríðsátökum urðu stuðningur við Finnland gegn Sovét. Stríð þetta stóð aðeins rúma þrjá vetrarmánuði og tölur um vopnaaðstoð eru ekki auðfengnar. Skýrsla innan bandaríska hersins frá 1941 gerði eftirfarandi mat: ["Hjálp veitt Finnum í hergögnum"](#)

[var veruleg. Riffilar, vélbyssur, loftvarnarbyssur og byssur gegn skriðdrekum, fallbyssur og stórkotaliðsvopn, skotfæri og flugvélar voru sendar frá Englandi, Frakklandi, Bandaríkjunum, Ítalíu og Svíþjóð. Bandaríski flotinn sendi 40 orustuflugvélar, Svíþjóð sendi 37 flugvélar og Ítalía sendi nokkrar sprengiflugvélar."](#)

Bretar og Frakkar undirbjuggu að senda herstyrk gegn Sovétmönnum á Petsamó-svæðið eða landleið gegnum Narvik í Noregi og Kiruna í Svíþjóð. Skandinavíska löndin voru formelga hlutlaus í stríðinu svo hér var í raun um að ræða plön um hernám norsku og sænsku norðurhéraðanna. Fyrir íhaldsliðið kringum Chamberlain og fyrir Daladierstjórnina frönsku var þetta einhvers konar framhald á Munchenstefnunni, málið var að veikja og einangra Sovétríkin og snúa stríðinu í austur. Sömu aðilar sem beittu sér mest fyrir "ekki-íhlutun" á Spáni gengu fram fyrir skjöldu í stuðningi við Finnland. Churchill, nýi varnarmálaráðherra, var einnig mjög áfram um þátttöku í Vettrarstríðinu, en fyrir honum var þar hins vegar aðalmálið að stöðva stálútflutninginn mikla frá Svíþjóð til Þýskalands. En vopnahlé var samið í Finnlandi áður en innrásaráformin komust í framkvæmd. Hins vegar fóru miklar vopnasendingar breskra franskra og bandarískra vopna fram gegnum Noreg og Svíþjóð.

Þýskaland hafði gert griðarsáttmála við Sovétríkin og gat ekki stutt Finna beint. Það hindraði þjóðverja ekki í að selja Finnum vopn í verulegu magni í Vettrarstríðinu. Þetta var gert leynilega í samvinnu við sænsk hermálayfirvöld. Vopnin voru formlega seld til Svíþjóðar en Svíar skipuðu þeim svo áfram til Finnlands. (norski stríðssagnfræðingurinn Lars Borgersrud hefur margt um þetta ritað, sjá "Den hemmelige våpenhjelpen", Materialisten, Tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt, 1/2 1988, sjá einnig

http://no.wikipedia.org/wiki/Internasjonal_st%C3%B8tte_til_Finland_under...)

Viðbrögð við Vettrarstríðinu á Norðurlöndum

Á Íslandi varð allmikil sefasýkisstemning út af Vettrarstríðinu, svonefndur "Finnagaldur". Sósíalistaflokkurinn einn flokka varði aðgerðir Rússa, og naumlega þó því hann klofnaði um málið. "Undan ofurvaldi brjálæðisins sliguðust bráðlega þeir sem ekki höfðu af miklu að má. Þá varð ýmsum mest í mun að frýja sig ábyrgð á því að hafa farið með vopn á hendur Finnum, og sýndist þeim það liggja beinast við að taka undir galdurinn" skrifaði Gunnar Benediktsson (Að leikslökum, 69). Ég hef áður skrifað um afstöðu íslenskra kommúnista og sósíalista til griðarsáttmála Hitlers og Stalíns og Vettrarstríðið m.m. <http://www.mbl.is/greinasafn/grein/271056/>

Frá Svíþjóð fóru 9000 sjálboðaliðar til að berjast með Finnum, um 1000 fór frá Noregi og annað eins fór frá Danmörku en náði ekki á vígvöllinn í tæka tíð. Um vopnasendingar Svía skrifar ein heimild eftirfarandi: "Svíþjóð sendi til Finnlands megnið af stórskotaliðsvopnum sínum, öll vopn sín gegn skriðdrekum og mikið af loftvarnarbyssum. Svíþjóð sendi líka 135.000 riffila, 302.000 handsprengjur, 216 stórskotaliðsbyssur og þriðjung af lofthernum. Afleiðing þess var sú að 9. apríl 1940 vantaði Svíþjóð mikið af nýtískulegri hergögnum sínum. Þau höfðu verið brúkuð upp í Finnlandi í Vettrarstríðinu."⁵

Noregur sendi vopn í verulegu magni til Finna, vopn sem Noreg skorti tilfinnanlega í innrás þjóðverja skömmu síðar. (sjá grein Borgersruds, áður tilvitnaða). Noregur vígbjó sig líka eftir að Vettrarstríðið hófst. Norski og herinn var þá allur gíraður inn á stríð við Sovétríkin nyrst og austast, 7000 manns voru sendir upp í Finnörku og Norður-Noreg. Stórskotaliðið frá Austfold og við Óslófjörðinn var að miklu leyti sent upp í Finnörku. Og yfirmenn hersins fylgdu því. "...stórskotaliðið hafði verið veikt stórlega þegar fyrir innrásina vegna hjálparinnar við Finnland og að nokkru leyti vegna stríðsundirbúnings við Sovétríkin uppi í Norður-Noregi" (Ottar Strømme 1977, Stille mobilisering, 32) Upptilling norskra landvarna var m.ö.o. í þá veru að óvinnarins væri að vænta úr austri þegar þýski herinn kom siglandi úr suðri 9. apríl 1940. Varnirnar urðu eftir því.

Við höfum séð þetta áður

Líkt og 1939 hafa menn um árabil horft á eina heimsvaldablokk berjast fyrir heimsyfíráðum og veðja á hernaðarstefnuna í því augnamiði - og ráðast á land eftir land. Líkt og 1939 reyna þeir sem ógnað er að tryggja öryggi sitt og snúast til varnar. Að breyttu breytanda minna viðbrögð Pútíns á Krím á viðbrögð Stalíns í Finnlandi, harkaleg viðbrögð sem eru greinilega viðbrögð við fjandsamlegri

innikróun. Líkt og 1939 missýnist Íslendingum, eins og fleirum, um hina raunverulegu hættu og taka þátt í liðssöfnun í vitlausa átt.

Nú á dögum bætist annað við sem ekki átti við árið 1939. Nú ræður hinn herskái aðili ráðandi fjölmiðlaneti heimsins og nýtir það af mikilli list til stríðsundirbúnings (sem hann gjarnan kallar "friðarumleitani"). Fjölmiðlanetið er afar mikilvægt tannhjól í hernaðarmaskínu Bandaríkja og NATO-velda. "Rússland ræðst inn í Úkraínu" glymur í eyrum okkar. Pressan býr til andrúmsloft sem um margt líkist því sem var á Norðurlöndum og Vesturlöndum á tíma Finnlandsstríðsins.

Það er aðeins brot af prósentu bandaríska auðvaldsins sem hefur fræðilegan hag af því stríði sem í bígerð er. Evrópa getur ekki orðið annað en fórnarlamb þessa stríðs. Það hindrar hana - og þar með Norðurlönd - ekki í að styðja hernaðarlegan foringja sinn gegnum þykkt og þunnt að því er virðist, jafnvel þótt stríðið skuli háð við kjarnorkuveldið Rússland. Evrópa sýnist heillum horfin. Þarna fara saman missýn á raunverulega hagsmuni, fylgispekt við yfirboðarann í vestri og - heimska í ómældu magni.

- [1.](#) The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives, BasicBooks, 1997 , 2. kafli)
- [2.](#) Geoffrey Roberts, 2008, Stalin's Wars: From World War to Cold War, 1939-1953, bls. 288
- [3.](#) Aleksandr Dyukov og Olesya Orlenko (ritstj), Divided Eastern Europe, Borders and Population Transfer, 1938-1947, bls 3
- [4.](#) L. Luciuk, 2001, Searching for Place: Ukrainian Displaced Persons, Canada and the Migration of Memory, bls. 115
- [5.](#) Jill Stephenson, John Gilmou (ed.): Hitler's Scandinavian Legacy, 2013, bls. 106

- [Alþjóðamáli](#)

Source URL:

<http://attac.is/greinar/li%C3%B0safna%C3%B0ur-%C3%AD-ranga-%C3%A1tt-%C3%A1-n%C3%BD>